

*Ганна Шелдагаєва
(Херсон)*

**ЖІНОЧЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПОЕТИЧНИХ
ТВОРАХ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АФРО-АМЕРИКАНСЬКИХ
ЕТНОКУЛЬТУРНИХ УЯВЛЕНЬ**

Стаття присвячена вивченню особливостей віддзеркалення жіночого позиціонування особистості у поетичних текстах афро-американських поетес ХХ-ХХІ століть. Проаналізовано лінгво-стилістичні засоби інтерпретації стереотипних уявлень про чорношкіру жінку, причому жіноча поезія розглядається як така, що несе в собі більше емоційне навантаження, ніж поезія чоловіча; а літературна творчість – як засіб аналізу проблем особистісного й суспільного значення та шлях їх поборення.

Ключові слова: *етнокультурний смисл, стереотип, кольоронім, ампліфікація, капіталізація, лінгвокультурема.*

The article deals with the peculiarities of reflecting women's positioning in the poetic texts by Afro-American women-poets of XX-XXI centuries as hidden behind the ethno-cultural meanings. The linguostylistic means of interpreting the existing stereotypes about the black woman are analyzed, women's poetry being dwelt upon as such that bears a more significant emotional colouring than that written by men; literary creativity being described as a means to analyze private and social problems and a way to overcome them.

Key words: *ethno-cultural meaning, stereotype, colouronim, amplification, capitalization, linguocultureme.*

У суспільстві зростає розуміння необхідності вивчення наслідків взаємного впливу етнокультурних явищ, що неконтрольовано відбувається під час змішання певних етносів. У той же час, англійська мова набуває ще більшої ваги як засіб міжнародного та міжетнічного спілкування. Мова має властивість накопичувати та зберігати культурні здобутки народу-носія та відображати його історію. Отже, використання англійської мови як міжнародної стає фактором опосередкованого впливу англійської культури на процес

формування міжкультурних уявлень та стереотипів осіб, що використовують англійську для спілкування, отримання освіти тощо. За таких умов стає ще більш актуальним вивчення історії та культури англомовних країн та етнічних спільностей, що їх населяють, особливостей відображення історичних та культурних реалій у сучасній англійській мові – лінгвостилістичними засобами сучасних англомовних літератур зокрема.

Українські вчені Белехова Л.І. та Воробей Н.В. вивчали риси об'єктивації етнокультурних смислів у словесно-поетичних образах афро-американської поезії. На нашу думку, накопичення досвіду вивчення засобами лінгвостилістики способів відображення етнокультурних смислів є вельми важливим для світової спільноти в умовах глобалізації. Розширення діапазону досліджень у даній сфері може бути корисним і для українського суспільства, яке стає все більш мультикультурним поряд з іншими суспільствами сучасного світу.

Чи не головним суспільним протистоянням протягом історії Сполучених Штатів було і залишається етнічне, економічне та правове протистояння представників білошкірої та чорношкірої рас, що проживають на території США. Історія їхнього протистояння й співіснування знаходить відображення у творчості афро-американських письменників, як на смисловому рівні, так і за допомогою лінгвостилістичних засобів.

Для сучасного періоду в розвитку негритянської літератури характерний *поворот від відкритого масового протесту до внутрішньоетнічної проблематики*: пошуків коріння, повернення до витоків, співвідношення між особистістю та чорною громадою, відновлення історичного та міфопоетичного минулого як істотної складової індивідуальної ідентичності. У поезиці нинішній етап характеризується синтезуванням новітніх принципів постмодернізму та магічного реалізму з афрогенними наративними та риторичними стратегіями [1, с. 5]. Особливу роль у цих перетвореннях відіграє поетична творчість афро-американського жіноцтва.

Відомості з історії літератури чорношкірих свідчать, що до появи в ній яскравих жіночих імен, коли лідерами чорношкірої літературної спільноти були чоловіки, *основною негритянською ідеєю була ідея єдності*. Це означало, що відносини всередині негритянських родин вважалися благополучними, тобто всі нещастя походили від расизму; чоловіки були поза критикою, а *жінок з їхніми нудними проблемами начебто не існувало* [2, с. 64]. Починаючи з 70-80 років ХХ століття жіноча афро-американська література вже не переймається соціальним протестом. *Чорношкірі поетеси зосереджуються на соціальних умовах, що деформують особистість та природні відносини в суспільстві, звертаються до фемінізму, у якому вбачають гарант демократизації*. Вони часто ставлять перед собою завдання психоаналітиків: травматичний досвід народу потребує лікування мистецтвом. Оптимістичний підхід залишається провідною рисою їхньої творчості: досвід поневірянь жіночої африканської спільноти може також виявитися піддатливим художній терапії [2, с. 65].

Також, стереотипні уявлення про чорношкіру жінку нав'язують їй роль сильної особистості (чим деякі чорношкірі жінки пишаються): *'pillar of strength'*, що передбачає відповідні фізичні параметри. За виключенням декількох відомих супермоделей, у чорношкірій жінці вбачають мало зовнішньої привабливості відповідно до американських стандартів краси. У сімейному житті від чорношкірої жінки очікують домінування, відданості, здатності витерпіти будь-який удар долі. Малюючи таким чином у своїй уяві чорношкіру «супержінку», американське суспільство мало переймається її справжніми проблемами [3, с. 1].

Афро-американські поетеси по-своєму інтерпретують перелічені вище стереотипи, залишаючи за собою право прийняти або змінити їх. Так, лірична героїня **Марі Еванс** у вірші *'I am a Black Woman'*, розшифровуючи вжитий у назві та першому рядку кольоронім *black*, позиціонує себе наступним чином: *".../strong/ beyond all definition still/defying place/and time/and circumstance...indestructible/ Look at me and be renewed*; вона підтверджує стереотипні уявлення про себе як чорношкіру жінку, причому порівняння *tall as*

cypress, емотивні означення *strong, still, indestructible, renewed* та метафора *defying place/and time/and circumstance* малюють в уяві читача дійсно сильну особистість.

Про долю пересічної чорної жінки пише також **Каролін М. Роджерс** (1940-2010) у вірші *'Poem for Some Black Woman'*. Вона теж вживає кольоронім *black*, але її акценти дещо інші. Прикметник *'lonely'* повторюється в середньому за обсягом вірші загалом **десять** разів. Прямі та непрямі номінації спорідненого емоційного забарвлення розкривають значення прикметника *'lonely'*, що передає увесь спектр почуттів афро-американки: *'we live with fear...lonely'*, *'we know each other's miseries too well...lonely'*, *'we cry when we laugh...lonely'*, *'happiness, if only for stingy moments ...lonely* [епітет – *stingy*]', *'to make too much sense out of the world of pain...lonely* [метафора – *the world of pain*]', *'we grow tired of tears...lonely'*. Емоційне напруження вірша зростає у третій строфі, де вжито **капіталізацію** для слів *'BLACK, COMMITTED* [зраджені]', після чого в четвертій строфі з'являється болючий соціальний мотив: *'we understand the world problems/Black women's problems with Black men'*. У останній строфі емотивне забарвлення прикметника *'lonely'* підсилюється риторичним прийомом **ампліфікації**: *'we...must al-ways be soft and not too serious..., not too smart...,not too dumb, not too not too not too...'* Той же прикметник *'lonely'* є заключним словом вірша та являє собою його емоційну кульмінацію, вміщуючи значення всіх прямих і непрямих номінацій, вжитих у творі. Необхідно, однак, зазначити, що в згаданому творі стереотипні уявлення про чорношкіру жінку як сильну особистість теж присутні: *'...being hard/supporting ourselves earning our own bread'*; більше того, метафора *'it often birthing our creativity/ we are lonely'* переконує читача, що **поневір'яння** навіть є джерелом **натхнення** ліричної героїні.

Яскравим прикладом жіночого позиціонування чорношкірих є також творчість **Мейї Енгелоу**. У вірші *'Phenomenal Woman'* лірична героїня протиставляє себе тим, хто за американськими стереотипами вважається *'pretty women'*: *'I'm not cute or built to suit a fashion model's size'*. Однак, метафора

'...they swarm around me, **a hive of honey bees**' свідчить, що ця жінка не обділена увагою чоловіків, адже *'Men themselves have wondered what they see in me...'*. Далі поетеса переносить акцент із зовнішності на внутрішній світ ліричної героїні: *'They try so much/But they can't touch/my **inner mystery**...'* Метафора *'can't touch/my inner mystery'* та ряд інших непрямих номінацій у творі розкривають етнокультурний смисл багатства внутрішнього світу афро-американки, її загадкової, «феноменальної» особистості.

Схожі штрихи до портрета афро-американки знаходимо також у творі **Одрі Лорде** (народ. 1934) *'A Woman Speaks'*, де розгорнуте поняття про гордість чорношкірої жінки (*'my errors or my pride'*) та її загадковість (*'I am **treacherous** with old magic /and the noon's **new fury**).* Одрі Лорде вживає у своєму вірші кольоронім *'white'*, що є заключним словом вірша і є частиною наступної лексичної комбінації: *'...I am/woman/**and not white**'*. Заключне *'and not white'* римується з попереднім *'pride'*, і можна припустити, що, на рівні підтексту, предметом гордості ліричної героїні є в тому числі і те, що вона **не** білошкіра жінка.

Отже, стереотипні уявлення про чорношкіру американську жінку як *сильну особистість, про брак уваги до її повсякденних проблем з боку суспільства та про переваги її багатого внутрішнього світу за наявності непривабливої зовнішності* знаходять своє відображення у поетичних творах афро-американських письменниць. Ці етнокультурні смисли, що втілені за допомогою лінгвостилістичних засобів прямої та непрямой номінації, завжди характеризуються відчутним емотивним маркуванням, адже, якщо поезія передає почуття краще, ніж проза, то жіноча поезія несе в собі більше емоційне навантаження, ніж поезія чоловіча. Чорношкірі поетеси втілюють своє розуміння поняття про жіночу гідність, формулюють соціальні проблеми, зокрема проблеми у стосунках з чорношкірими чоловіками. Їхня творчість на сучасному етапі розвитку афро-американської літератури дійсно націлена на внутрішньоетнічну проблематику та на самостворення гідної, незалежної від застарілих стереотипів жіночої особистості, вільної, «феноменальної», про що

свідчать відображені в розглянутих нами віршах етнокультурні смисли та особистісне позиціонування чорношкірих поетес відносно цих смислів. Літературну ж творчість, у даному випадку, можна розглядати як засіб висвітлення, аналізу існуючих проблем особистісного й суспільного значення та шлях їх поборення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцька М. Негритянське, або «Гарлемське» відродження. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: litmisto.org.ua/?p=17210.
2. Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. Випуск 16. – К.: Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, 2010. – 258 с.
3. Stereotypes Essay. Research Paper (African American Stereotypes). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referatnatemu.com/66704>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ганна Шелдагаєва – викладач кафедри англійської та турецької мов факультету іноземної філології Херсонського державного університету, член Міжрегіональної спілки письменників України МСПС, член Конгресу Літераторів України; тел. 0973692276; hannasheldahayeva@ukr.net; сертифікат: **ТАК**; про конференцію дізналася, бо надійшло запрошення на особисту адресу.